

Menneisyys politiikassa ja julkisuudessa

Heino Nyssönen:
THE PRESENCE OF THE PAST IN POLITICS: '1956'
after 1956 in Hungary.

Jyväskylä: University of Jyväskylä (SoPhi 45), 1999. 305 s.

Heino Nyssösen väitöskirja (Jyväskylän yliopisto, poliittinen historia) tarkastelee sitä, mitä menneisyys merkitsee nykyisyydessä ja miten menneisyyttä tulkitaan politiikassa. Nyssösen tapauksena on Unkarin vuoden 1956 kansannousu ja sen käsittely vuosien 1988-1994 unkarilaisessa sisäpolitiikassa. Unkari onkin erinomainen esimerkki siitä, miten poliittisen tilanteen muuttuminen vaikuttaa historian tulkintoihin.

Lähteinään Nyssönen on käyttänyt pääasiassa sanomalehtiä, joita hän on tutkinut kolmen ajanjakson aikana. Ensimmäiseksi hän on käynyt läpi vuoden 1956 kansannousun ajan sanomalehdet, toiseksi hän on tarkastellut vuosien 1956-1986 lehtiä valikoiden, keskittyen esimerkiksi vuoden 1956 vuosipäiviin, ja kolmanneksi hän on tarkastellut menneisyyden esittämistä vuosien 1988-1994 sanomalehdissä. Pääpaino, noin puolet kirjan sivumäärästä, on kolmannessa ajanjaksossa, jolle aikaisempi kehitys muodostaa taustan.

Nyssösen työ käsittelee paitsi politiikkaa ja julkista keskustelua, myös, hänen omien sanojensa mukaan, lehdistön historiaa, sitä "miten tiedotusvälineet vapautuivat poliittisesta holhouksesta" (s. 20).

Lehdistön ja muiden tiedotusvälineiden historiaa Nyssönen tarkastelee sekä vuoden 1956 että vuosien 1988-1994 osalta. Vuonna 1956 huomionarvoista oli tapahtuneen muutoksen nopeus. Muutamassa päivässä entiset puolueet ja siihen liittyvien järjestöjen äänenkannattajat muuttuivat itsenäisten kansanliikkeiden äänenkannattajiksi ja vielä suuremmissa määrin itsenäisiksi sanomalehdiksi, samalla vanhoja sanomalehtiä perustettiin uudelleen.

Vuosien 1988-1994 lehdistö-

historian käsittely jää Nyssöseltä ohuemmaksi kuin vuoden 1956 tiivis, päivä päivältä etenevä kuvaus. Lehdistössä tapahtuneet muutokset ovat taustalla eikä muutosten (lehtien itsenäistymisen entisistä holhoojistaan, uusien lehtien perustaminen, ulkomaalaisomistus) käsitteilyä itse lehdissä tai tapahtumien taustoja ole käsitelty kunnolla.

Sen sijaan Nyssönen käsittelee vuosien 1992-1994 "mediasotia", jotka liittyivät lähinnä kiistan valtion omistamien radion ja television hallinnasta. Kiistan osapuolia olivat kristillidemokraattinen pääministeri József Antall ja Vapaita demokraatteja edustanut presidentti Árpád Göncz. Pääministeri vaati radion- ja televisionjohtajien erottamista, mitä presidentti vastusti ja sai tukea IPI:lta. Samoin kuin vuonna 1956 poliittisluontoisia mielenosoituksia järjestettiin television edustalla, satii-risia ohjelmia sensuroitiin ja toimittajia erotettiin (laittomasti kuten oikeus myöhemmin totesi) kaksi kuukautta ennen vaaleja. Television johto, Elemér Hankiss etunenässä, käytti vuotta 1956 omaksi puolustukseksi. Hankiss, kuten osa muistakin 1990-luvun televisiojohtajista, oli vangittu vuoden 1956 tapahtumien jälkeen, ja hän totesi häntä vastustavien mielenosoittajien olleen silloin toisella puolella. Television ympärillä käydyn kamppailun taustojen kuvaus jää kuitenkin suhteellisen ylimalkaiseksi.

On kuitenkin muistettava, että Nyssösen tutkimuksen pääpaino on historian ja politiikan suhteessa eikä lehdistöhistoriassa sinänsä. Hän tarkastelee kansallisten symbolien, juhlapäivien ja kadunnimien muuttamista, vuoteen 1956 liittyneiden henkilöiden uudelleen hautauksia ja patsaiden kohtaloa. Esimerkiksi itse vuoden 1956 tapahtumille annettava nimi ja eri nimitysten kansalaisilta saama kannatus kertoo hyvin poliittisen kielenkäytön vaikutuksesta kansalaisten käsityksiin. Vuonna 1989 kun keskustelua tapahtumien uudelleen arvioimisesta käytiin laajemmin, entinen virallinen nimitys "alkoi kansannousuna, mutta päättyi vastavallankumouksena" menetti suosituimman aseman

pelkälle "kansannousulle", vaikkakin eri nimitysten saama kannatus muuttui vain alle 10 prosenttiyksikön verran. Sen sijaan ääripäiden "vallankumous" ja "vastavallankumous" kannatus pysyi lähes muuttumattomana (21-24 % vs. 12-14 %). Vain vajaata vuotta myöhemmin "kansannousu" joutui luovuttamaan paikkansa uudelle nimitykselle "vallankumous ja taistelu vapaudesta", jonka kaikki poliittiset voimat hyväksyivät vuonna 1990. Tämän nimityksen kannatus oli marraskuussa 1991 noussut kansalaisten keskuudessa 48 prosenttiin, entisen "kansannousu" -nimen jäädessä 25 prosenttiin, ja vieläkin, lähes samoin kuin kaksi vuotta aikaisemminkin, 11 % mielestä tapahtumissa oli kyse "vastavallankumouksesta" (s. 172). Kansalaisten keskuudessa uusien nimitysten omaksuminen ei ollut ollenkaan yhtä nopeaa kuin poliittisten voimien piirissä. Nyssönen tarjoaa myös muiden tarkastelemissa aiheiden osalta mielipidetutkimusten tuloksia, joiden perusteella kansalaisten mielipiteet esim. patsaiden kohtalosta ovat huomattavasti vapaamielisemmät kuin poliittisessa vallankäytössä käytetyt argumentit. Tältä osin kirja tarjoaa aineksia myös mediatutkijoille, etenkin niille, jotka tarkastelevat julkisuutta, julkista keskustelua ja historian roolia siinä.

JUKKA PIETILÄINEN